

БІБЛІОТЕЧНА РОБОТА

НОВИНИ. ПОДІЇ. АКТУАЛЬНА ІНФОРМАЦІЯ

Медіаосвіта — всюдисуща та пожиттєва

Друга міжнародна науково-методична конференція «Практична медіаграмотність» була проведена на початку листопада цього року в м. Києві Академією Української Преси в партнерстві з Інститутом інноваційних технологій та змісту освіти Міністерства освіти і науки України (МОН України) та Інститутом соціальної та політичної психології Національної академії педагогічних наук України (НАПН України).

Форум викликав величезне зацікавлення серед медіаосвітян України, Вірменії, Фінляндії та Польщі. Вітчизняну медіапедагогіку представляли вчителі загальноосвітніх навчальних закладів, науково-педагогічні працівники вищих навчальних закладів педагогічного профілю та інститутів післядипломної педагогічної освіти, науковці Національної та галузевих академій наук України, керівники шкільних видань, медіаклубів та медіагуртків, медіаексперти. Під час роботи конференції прозвучало 66 доповідей і презентацій, які розміщено у відкритому доступі на порталі «Медіаосвіта і медіаграмотність» (<http://medialiteracy.org.ua/>).

Уперше в роботі конференції взяли участь бібліотечні працівники освітянських, публічних та спеціалізованих бібліотек різних рівнів, а також бібліотекарі загальноосвітніх навчальних закладів, які впроваджують медіаосвіту в навчальних процес.

Пленарне засідання конференції

Пленарне засідання конференції відкрила *Ар'я Макконен*, Надзвичайний і Повноважний посол Фінляндії в Україні. У своєму зверненні до учасників вона підкреслила величезну роль медіа у формуванні світосприйняття та образу мислення сучасного суспільства й наголосила в цьому контексті на необхідності набуття журналістами більшої професійності, дотриманні професійних стандартів.

Євген Бистрицький, виконавчий директор Міжнародного фонду «Відродження», висловив вдячність усім тим, хто започаткував і вже реалізовує програму медіаграмотності в Україні. Він зазначив, що розвиток ЗМІ, а особливо їх здатність маніпулювати думками людей, спонукають якомога швидше навчити дітей і молодь аналізувати та критично оцінювати інформацію, яку подають засоби масової інформації, а також спілкуватися зі ЗМІ.

Вейн Шарп, директор програми «У-Медіа» Інтерньюз Нетворк, висловив думку про те, що підвищення медіа-IQ громадськості відбуватиметься в міру того, як Академія Української Преси запровадить курс медіаграмотності в навчанні на різних рівнях середньої освіти.

Володимир Різун, директор Інституту журналістики Київського національного університету імені Тараса Шевченка, запевнив присутніх, що в Україні є багато вчителів, які хочуть поширювати медійну грамотність, водночас і самі журналісти мають бути зацікавлені у формуванні медійної культури своєї аудиторії. Адже знання аудиторією законів жанру, розбірливість у споживанні інформації підштовхне журналістів до підготовки якісних медійних продуктів.

Любов Найдьонова, заступник директора Інституту соціальної та політичної психології НАПН України, коротко розповіла про діяльність НАПН України щодо запровадження медіаосвіти, зокрема: затвердження «Концепції впровадження медіа-освіти в Україні», створення психологічних передумов для медіаосвіти в педагогічній системі, проведення в 2013 році двох методологічних семінарів, присвячених проблемам медіаосвіти та соціалізаційним викликам, які нині стоять перед системою виховання.

Агата Сотомська, координатор медіаосвітніх проектів Польського інституту кіномистецтва, презентувала досвід реалізації загальнопольських проектів — «Коаліція для кіновиховання» (2011) та «Критикуй.pl» (2013), що популяризують серед молоді усвідомлені дискусії про кіно.

Сергій Томіленко, перший секретар Національної спілки журналістів України, зауважив, що навчання українських громадян медіаграмотності допоможе вітчизняній журналістиці вирішити ряд проблем, зокрема таких, як неетичність, непрофесійність і замовні матеріали, хоча вже зараз Спілка журналістів докладає багато зусиль для того, аби медійники дотримувалися стандартів чесної журналістики.

Ірина Зубавіна, президент Асоціації діячів кіноосвіти і медіапедагогіки України, повідомила, що нині в нашій державі функціонує 36 осередків асоціації, завданням яких є виховання професійних глядачів, їх критичного ставлення до інформаційних продуктів, створення власних медіа. Причому, на думку Ірини Зубавіної, вік учнівства необмежений: можна навчати не лише дітей, а й чиновників і тих, хто навчає дітей.

Емілія Воронцова, начальник відділу науково-педагогічних технологій і проектів Інституту інноваційних технологій і змісту освіти МОН України, зазначила, що аналіз нетривалого досвіду впровадження медіаосвіти в Україні, крім позитивних аспектів, свідчить і про наявні проблеми. Причому, у експериментальних середніх навчальних закладах навчання дітей медіаграмотності зосереджено на оволодінні ІКТ-компетенціями та розвитку творчості, а от формуванню критичного мислення приділяється недостатньо уваги. Друга проблема полягає в тому, що апробування зарубіжного досвіду дещо затяглося: уже час створювати власні ефективні технології.

Оллі Вестерінен, голова Фінської асоціації медіаосвіти, ознайомив учасників конференції з тим, як реалізуються практики медіаосвіти у Фінляндії. Зокрема, він підкреслив, що для поширення медіаосвіти у Фінляндії створено потужну нормативно-правову базу. Це урядові та національні програми, стратегія знань для суспільства, план розвитку освіти та досліджень на 2007–2012 роки, концепція медіаосвіти, яка поєднує різні суспільні сектори (освітню систему, культурний сектор, молодь, ЗМІ, споживачів інформації, сферу охорони здоров'я тощо). Важливу роль відіграють і стандарти відповідності медіаграмотності, у яких визначено, що медіаграмотність — то не лише оволодіння ІКТ-компетенціями, творчість, критичне мислення

та самоосвіта. Це ще й активна громадянська позиція, різні типи медіа й те, в яких відносинах людина перебуває з медіа.

Особливий акцент Оллі Вестерінен зробив на ролі бібліотек як дуже важливих учасників медіаосвіти. На прикладі фінських бібліотек він окреслив ті сфери інформаційної діяльності, у розвиток яких бібліотеки можуть зробити вагомий внесок. По-перше, забезпечення рівного доступу до цифрових технологій у різних регіонах країни. По-друге, розроблення медіаматеріалів для навчання. По-третє, проведення досліджень щодо ролі бібліотек і медіа в житті сучасного суспільства та розвитку медіаосвіти зокрема. Оллі Вестерінен підкреслив, що для того, аби роль бібліотек у медіаосвіті була зрозуміла всім і не викликала сумнівів, вона (роль) із самого початку має бути прописана в посадових інструкціях бібліотекарів.

Ірина Хоменко, бібліотекар Кіровоградської центральної міської бібліотеки Кіровоградської міської ЦБС, запевнила присутніх, що сучасні бібліотеки мають достатній потенціал для медіаосвіти громадян. Вона зазначила, що це не тільки суто технічні можливості (комп'ютери, безкоштовний інтернет, wi-fi), а й нові аспекти роботи, такі як, приміром, партнерство з різними медіа та створення власних ЗМІ (сайти та блоги бібліотек).

Секції конференції

У рамках конференції працювало п'ять секцій, під час яких медіаосвітяни України, Польщі, Вірменії та Фінляндії ділилися власним досвідом із упровадження медіаосвіти, дискутували щодо ролі різних видів медіа у формуванні інформаційно грамотних громадян і розвитку демократії, наголошували на необхідності навчання медіаграмотності не лише дошкільників і школярів, а й педагогів, журналістів, чиновників.

На *Секції аудіовізуальної медіаграмотності* було презентовано проект Польського інституту кіномистецтва «Шкільна фільмотека» (відеолекції провідних майстрів польського художнього, документального та анімаційного кіно), який є надзвичайно цінним навчальним матеріалом і змістовним доповненням до основного навчального плану загальної освіти. Інститут соціальної та політичної психології НАПН України представив учасникам секції навчальний модуль «Аудіовізуальна культура» для старшокласників. Крім того, учасники секції обговорили роль кіноосвіти у формуванні аудіовізуальної культури особистості.

Усі, хто відвідав *Секцію навчально-методичного забезпечення медіаосвіти*, отримали можливість ознайомитися з особливостями вікової медіапсихології, практичними передумовами впровадження медіаосвіти, інтерактивними тренінговими технологіями викладання медіаграмотності, новими формами та методами в медіаосвіті, різними моделями медіаосвіти школярів і факультативними курсами. Значну увагу було приділено питанню інформаційного супроводу медіаосвітньої діяльності фаховими періодичними виданнями, зокрема журналом «Шкільний бібліотечно-інформаційний центр» та бібліотеками різних рівнів, інноваційним підходам до формування електронних ресурсів бібліотек на допомогу навчально-виховному процесу. Зацікавлення учасників секції викликала презентація посібників для вищих навчальних закладів «Медіаосвіта і медіаграмотність» (із грифом МОН України) і «Нова мережа: ознаки, практики і наслідки веб 2.0», а також збірки для школи «Практична медіаосвіта: авторські уроки», які були надруковані та безкоштовно розповсюджені на конференції Академією

Виступають (зліва направо): О. Мокрогуз, Л. Найдюнова, А. Єлькін

Української Преси. Присутні на секції освітяни одногослоно висловилися за те, щоб у рекомендаціях конференції було наголошено на необхідності обов'язкового надання таким навчальним матеріалам грифа МОН України, прискорення впровадження різних курсів із медіаосвіти в загальноосвітні та дошкільні навчальні заклади, внесення відповідних змін до Державного стандарту початкової загальної освіти та Державного стандарту повної загальної середньої освіти.

Пошуку нових технологій підготовки сучасного вчителя до роботи в умовах реалізації медіаосвіти було присвячено *Секцію медіаосвіти в закладах післядипломної педагогічної освіти*. Керівники різних рівнів, викладачі та методисти цих установ обмінювалися досвідом зі створення медіаосвітнього простору в різних областях держави, ознайомлювали з результатами експерименту з упровадження медіаосвіти в навчальних закладах, розмірковували над тим, наскільки важливою є роль медіаграмотних педагогів у громадянському суспільстві. Торкнулися й проблемних питань, зокрема необхідності зміни дидактики у викладанні цього предмета та відсутності методичного посібника для вчителів, які викладають медіаграмотність. Учасники секції внесли до рекомендацій конференції пропозицію звернутися до Комітету Верховної Ради України з питань освіти і науки з проханням прискорити затвердження нормативно-правових документів, що стосуються експериментально-дослідної роботи в галузі освіти, у т. ч. медіаосвіти.

Про різноманітні практики, моделі та методи формування медіаграмотності школярів ішлося на *Секції навчально-методичного забезпечення впровадження медіаосвіти в загальноосвітніх навчальних закладах*. Тут було широко представлено досвід упровадження елементів медіаосвіти в урочну та позаурочну діяльність учнів (гімназія № 9 м. Сімферополя, Кримська гімназія-інтернат для обдарованих дітей, Школа-гімназія м. Бахчисарая (АР Крим), Миколаївський економічний ліцей № 2, ЗОШ I–III ст. № 6 м. Харкова). Керівники журналістських гуртків Центру художньо-естетичної творчості учнівської молоді м. Маріуполя та Сумської обласної гімназії для талановитих та творчо обдарованих дітей висловили думку про те, що важливим елементом медіаосвіти школярів є їх діяльність із підготовки шкільної газети — повноцінного засобу масової інформації та надійного помічника в навчально-виховному процесі. Представник Національної бібліотеки України для дітей привернула увагу присутніх до проблеми безпеки дітей у кіберпросторі та презентувала результати корпоративної інформаційної й просвітницької роботи бібліотек для дітей із питань безпеки в інтернеті.

Робота в секціях

Цікавим продовженням стали виступи співробітників Центру медіа-ініціатив (Вірменія). Вони повідомили, що в рамках реалізації програми медіаграмотності школярів для вірменських учителів підготовлено посібник із аудіовізуальними навчальними матеріалами та розроблено комп'ютерну гру Mediamart («Медіабій»)¹, за допомогою якої діти вчаться писати новини, готувати радіоматеріали, телерепортажі, фотографувати поточні події, критично ставитись до медіа. Крім того, вірменські колеги презентували інноваційний проект — «Мобільний дім інформації», своєрідний цикл мобільних експозицій (відкритий архів публікацій, фотографій, відеоматеріалів), які подорожують країною та розповідають про важливі для неї події різних років.

Секція медіаосвіти у вищих навчальних закладах була присвячена впровадженню елементів медіаосвіти в навчальний процес вищої школи. Зокрема, доповідачі розповідали про ефективні технології та чинники формування медіаграмотності майбутніх педагогів, наголошували на важливості самоосвітньої діяльності студентів і молодих учителів у цьому контексті.

Круглий стіл

«Медіа- та інформаційна грамотність: новий функціонал бібліотеки»

Круглий стіл «Медіа- та інформаційна грамотність: новий функціонал бібліотеки» став справжньою подією, можна навіть сказати, відкриттям Другої міжнародної науково-методичної конференції «Практична медіаграмотність». Адже (як зазначалося вище) до участі в конференції були вперше запрошені бібліотечні фахівці з Національної бібліотеки України для дітей, Державної науково-педагогічної бібліотеки України ім. В.О. Сухомлинського, Львівської обласної науково-педагогічної бібліотеки, Науково-педагогічної бібліотеки м. Миколаєва, бібліотек для дітей та для юнацтва Житомирської, Запорізької, Харківської, Київської, Луганської областей, Харківської спеціалізованої музично-театральної бібліотеки ім. К.С. Станіславського, Кіровоградської центральної міської бібліотеки, Економічного ліцею № 2 м. Миколаєва та Енергодарського навчально-виховного комплексу № 5.

Усі вони зібралися для того, щоб обговорити проблеми впливу нових інформаційних реалій на переосмислення функцій бібліотечних установ в інформаційно-освітньому просторі, виробити новий формат їх взаємодії

¹ З комп'ютерною грою Mediamart («Медіабій») можна ознайомитися на сайті Центру медіаініціатив Вірменії: <http://media.am/mediabattle>.

в забезпеченні комфортних умов для формування медіа- та інформаційної грамотності тих, хто вчиться, і тих, хто навчає, сформулювати рекомендації для зацікавлених інституцій щодо подальшої діяльності в окресленому напрямі.

Учасники круглого столу

Модератор круглого столу — *Лідія Поперечна*, головний редактор журналу «Шкільний бібліотечно-інформаційний центр» — окреслила проблематику засідання та ознайомила учасників із базовими вітчизняними та зарубіжними інформаційними джерелами щодо організації медіаосвіти та формування інформаційної грамотності школярів. *Анна Бардашевська*, директор Херсонської обласної бібліотеки для дітей (ХОБД), заслужений працівник культури України, презентувала проект «Бібліотека + Інтернет»², який було реалізовано в 2007–2010 роках із метою формування інформаційної культури учнів, виховання сучасних медійно освічених та озброєних ІКТ-компетенціями школярів. Реалізація проекту стала можливою завдяки партнерській взаємодії органів управління освітою, науково-методичних освітніх установ, загальноосвітніх навчальних закладів та шкільних бібліотек. За підсумками проекту було видано збірник сценаріїв інноваційних бібліотечних занять і методичних порад бібліотекареві щодо їх організації та проведення.

Ще одним вдалим проектом ХОБД стало оновлення програми бібліотечних уроків (наразі для 1–3-х класів), що було зумовлено впровадженням нових освітніх стандартів і навчальних програм³. Для розроблення програми була створена робоча група у складі провідних фахівців ХОБД, КВНЗ «Академія неперервної освіти» Херсонської обласної ради, методичного кабінету управління освіти Херсонської міської ради, учителів-практиків провідних загальноосвітніх закладів міста. Обговорення напрацьованих «Орієнтовних програм бібліотечних уроків/медіауроків для учнів 1–3-х класів» відбулося під час проблемно-цільового навчання шкільних бібліотекарів «Медіаосвіта і завдання шкільних бібліотек» (17 жовтня 2013 року). Анна Бардашевська підкреслила, що після затвердження управлінням освіти міської ради остаточно сформованої моделі програми уроків для учнів 1–3-х класів, як орієнтовної для всіх шкіл Херсона, шкільні та дитячі бібліотеки міста розроблять нові координаційні плани занять із медіа-/інформаційної культури школярів.

² Із практичними напрацюваннями ХОБД й інших бібліотек-учасниць круглого столу ви зможете ознайомитися в першому номері нашого журналу за 2014 рік, присвяченому впровадженню медіаосвіти в навчальних закладах України.

³ Робота виконується на підставі «Договору про співпрацю між управлінням освіти Херсонської міської ради та Херсонською ОБД щодо методичного забезпечення діяльності бібліотек загальноосвітніх навчальних закладів м. Херсон», укладеного 01 жовтня 2008 р.

Ольга Таранова, завідувач бібліотеки економічного ліцею № 2 Миколаївського міськвиконкому Миколаївської області, висловила думку про те, що сучасна бібліотека має забезпечувати консультативний супровід дослідницьких і творчих пошуків учителів і учнів, їх прагнення самостійно «виробляти» інформацію, створювати власні цифрові ресурси (аудіо-, відеоматеріали, інтелектуальні карти, географічні карти та ін.), а також доповнювати цими матеріалами інформаційно-ресурсний фонд школи. Саме так, за словами Ольги Таранової, і працює бібліотека в умовах експериментального загальноосвітнього навчального закладу, що впроваджує медіаосвіту в шкільну практику.

Цікавим, із практичної точки зору, був виступ Марії Єрмак, завідувача бібліотеки Енергодарського навчально-виховного комплексу № 5 Енергодарської міської ради Запорізької області, яка презентувала напрацювання творчої групи шкільних бібліотекарів міста Енергодара «Бібліотека в медіаосвіті». Приводом до організації такої професійної групи стало усвідомлення бібліотечними працівниками їхньої неготовності до тих модернізаційних процесів, які відбуваються в школі. Об'єднавшись, визначивши цілі та шляхи професійного зростання, бібліотекарі за досить короткий термін опанували інформаційно-комунікаційні технології та вже сьогодні пропонують своїм користувачам нові інформаційні послуги й продукти.

Формат співпраці зі ЗМІ в просуванні власних інформаційних ресурсів представили у своїх виступах Валентина Гринько, головний бібліотекар відділу соціокультурної роботи Полтавської обласної бібліотеки для юна-

цтва ім. О. Гончара, та Марина Вострікова, головний бібліотекар Харківської спеціалізованої музично-театральної бібліотеки ім. К.С. Станіславського. Особливий інтерес присутніх викликала розповідь Марини Вострікової про театралізований проект «У пошуках мистецьких скарбів. Родинне дозвілля у бібліотеці».

Подальша робота секції відбувалась у форматі «Світового кафе» — у групах. Організатори запропонували учасникам три дискусійні питання, відповіді на які (пропозиції до рекомендацій конференції) потрібно було знайти впродовж нетрива-

лого часу. Дискусійні групи було сформовано так, щоб кожна з них у своєму складі мала представників бібліотек різних систем і відомств.

Учасники круглого столу обговорюють перше дискусійне питання

Дискусія перша

«Шкільна бібліотека як суб'єкт медіасередовища загальноосвітнього навчального закладу: реалії та перспективи» (модератор — Костянтин Картузов, заступник директора Науково-педагогічної бібліотеки м. Миколаєва, голова Миколаївської асоціації шкільних бібліотек)

Ця дискусія видалася непростою для учасників. Відчувалися відомчі розбіжності в уявленнях бібліотекарів щодо функцій шкільної бібліотеки. Та все ж сила колективного інтелекту не підвела і пропозиції було сформу-

льовано. На думку учасників дискусії, обов'язковими умовами суб'єктності шкільної бібліотеки в процесах упровадження медіаосвіти є:

- розроблення концепції трансформації бібліотеки в інформаційно-бібліотечний центр навчального закладу, оновлення та затвердження в установленому порядку положення про бібліотеку (шкільний бібліотечно-інформаційний центр) із визначенням її провідної ролі в інформаційно-освітньому середовищі навчального закладу;

- налагодження партнерської взаємодії шкільних і публічних бібліотек, зокрема в інформаційно-ресурсному забезпеченні медіаосвітньої діяльності, підвищенні рівня професійної компетентності бібліотечних працівників;

- забезпечення користувачам таких умов, у яких вони могли б не лише активно використовувати надану інформацію, а й самостійно створювати власні цифрові ресурси, поповнюючи ними фонд інформаційних ресурсів закладу;

- формування навколо шкільної бібліотеки єдиного інформаційно-освітнього середовища, ресурси якого будуть сконцентровані в єдиному фонді, з єдиним пошуковим апаратом, єдиною формою управління.

Дискусія друга

«Медіа- та інформаційна грамотність школярів: об'єднуємо потенціал публічних і шкільних бібліотек» (модератор — Анна Баргашевська, директор ХОБД)

Дискусія вирізнялася жвавим обговоренням та плідним напрацюванням ідей і пропозицій. Її учасники підкреслили, що цілісному формуванню інформаційної та медійної культури учнів перешкоджає ряд проблем. Приміром, одна з них полягає в тому, що сучасна освіта потребує актуалізації роботи

Шкільні та дитячі бібліотекарі окреслюють шляхи взаємодії

з формування інформаційно-навчальних компетентностей учнів, однак шкільна бібліотека виявляється неспроможною це зробити. Натомість публічні бібліотеки, завдяки активній підтримці програми «Бібліоміст», мають кращі умови організації інформаційної освіти користувачів. Чому ж не налагодити партнерські зв'язки? Друга проблема криється у відсутності необхідного навчально-методичного забезпечення (програм, навчальних посібників, методичних матеріалів, а для

шкільної бібліотеки — із грифом МОН України) та належної психолого-педагогічної підготовки бібліотекарів, що перешкоджає вибору раціональних форм і методів роботи в проведенні інформаційного всеобучу. З огляду на це, учасники дискусії запропонували:

- об'єднати потенціал та практичні напрацювання шкільних і публічних бібліотек у частині формування медіа- та інформаційних компетентностей;

- сприяти розробленню орієнтовних навчальних програм для дітей різних вікових категорій, що базуватимуться на вимогах державних освітніх стандартів та комплексі необхідних навичок медіа- та інформаційної грамотності, визначених ЮНЕСКО та ІФЛА;

- підвищувати кваліфікацію шкільних бібліотекарів із зазначеного напрямку.

Дискусія третя

*«Освітнянські бібліотеки у формуванні медіаосвітнього інформаційного ресурсу»
(модератор — Лариса Пономаренко, заступник директора з науково-бібліотечної роботи ДНПБ України ім. В.О. Сухомлинського)*

Третя дискусійна група визначає пріоритети у формуванні медіаосвітнього інформаційного ресурсу

- формування інтегрованого інформаційного ресурсу з питань медіа-та інформаційної грамотності й забезпечення вільного доступу до нього;
- вивчення та узагальнення досвіду, видання практичних посібників, методичних рекомендацій, сценаріїв, проведення майстер-класів, лекторіїв, тренінгів;
- створення веб-порталу «Медіаосвіта», блогів і сторінок у соціальних мережах, на яких можна буде обмінюватися досвідом та ресурсами щодо проведення медіаосвітніх уроків, проводити громадські обговорення документів, які стосуються медіаосвіти.

Безумовно, декотрі з озвучених за круглим столом пропозицій є дуже конкретними, частково реалізуються вже зараз або потребують нагального втілення в життя. А деякі — лише обриси тих завдань, які мають вирішувати бібліотеки, щоб не втратити (а, можливо, і розширити) свою нішу та авторитет у інформаційному середовищі, стати по-справжньому сучасними та корисними суспільству. Тож починаймо діяти! І на наступній конференції ми — бібліотеки — зможемо заявити про себе голосніше.

Валентина Здановська,
заступник головного редактора